

3. Саниахметова Н. Відшкодування моральної шкоди суб'єктам підприємницької діяльності / Н. Саниахметова // Предпринимательство, хозяйство, право. – 1996. – № 5. – С. 7.

4. Сиротинко С. Є. До питання про правові засоби компенсації моральної шкоди у контексті рішень Європейського суду з прав людини / С. Є. Сиротинко // Адвокат. – 2006. – № 5. – С. 36–41.

5. Стефанчук Р. О. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав: проблеми та шляхи вирішення / Р. О. Стефанчук // Університетські наукові записки, 2007. – № 1 (21). – С. 67–83.

6. Шумило М. Є. Способи компенсації моральної шкоди, завданої особі незаконним кримінальним переслідуванням / М. Є. Шумило // Часопис Національного університету «Острозька академія». – 2010. – № 1. – С. 1–19. – (Серія «Право»).

7. Эрделевский А. М. Компенсация морального вреда в России и за рубежом / А. Эрделевский. – М. : Издательская группа Форум – Инфра-М, 1997. – 240 с.

Нижник І.В.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТУ ДОКАЗУВАННЯ В СПРАВАХ ПРО УСИНОВЛЕННЯ

У чинному ЦПК проведена диференціація категорій справ, отже, обсяг фактів, які підлягають доведенню по кожному з них, принципово відрізняється. Різні також джерела формування предмета доказування, роль суду і ступінь його активності у збиранні доказів, що обґрунтовують факти предмета доказування [1].

У розумінні предмета доказування вважаємо правильним виходити з перевіреної часом і прийнятої багатьма вченими-процесуалістами точки зору, згідно якої в предмет доказування включаються факти, які мають матеріально-правове значення, факти, без з'ясування яких неможливо правильно вирішити справу по суті і застосувати норму матеріального права [2, с. 157].

Складність у визначенні предмету доказування у справах про усиновлення полягає в тому, що більшість подібних категорій справ мають специфічну структуру предмету доказування у справі, до якої включаються факти-підстави позову і факти-підстави заперечень проти заяви, оскільки у справах окремого провадження, на думку багатьох вчених, відсутній спір про право, а тому немає позову і сторін з взаємовиключними інтересами [3, с. 168].

У найзагальнішому вигляді норму з усиновлення можна представити таким чином: «Якщо усиновлення відповідає інтересам дитини (сюди включаються вимоги, зазначені в нормах Сімейного кодексу України, а також безліч інших умов, представлених іншими нормами сімейного права) (гіпотеза), то воно допускається (диспозиція)».

З цього випливає, що «інтереси неповнолітньої дитини» є гіпотезою загальної норми про усиновлення, тобто передумовою практичного функціонування норми права, її втілення в життя у формі правовідносин. Гіпотеза не просто враховує життєві обставини, при яких діє норма права, вона тим самим надає цим життєвим обставинам юридичне значення, перетворює їх на юридичні факти [4, с. 362], наявність яких служить підставою для припинення одних правовідносин (заснованих на спорідненості) і виникнення інших (усиновлення).

Гіпотеза норми сімейного права «інтереси неповнолітньої дитини» є абстрактною, оскільки вказуючи на умови дії норми, акцентує увагу на загальних, родових ознаках. Абстрактний характер гіпотези норми про усиновлення «інтереси неповнолітньої дитини» обумовлюється тим, що вона міститься у безлічі статей Сімейного кодексу України, які її конкретизують. Абстрагуючись від конкретного, вона, тим не менш, пов'язує здійснення норми з настанням конкретних відносин певного виду в якості предмета правового регулювання.

На підставі викладеного, не можемо підтримати науковців, які вважають, що відповідність майбутнього усиновлення «інтересам неповнолітньої дитини» є юридичним фактом, що входять до предмету доказування у справах про усиновлення. В цілому, всі юридичні факти, що входять до предмету доказування у справах про усиновлення, є юридичними фактами-станами (стан відповідності кандидата в усиновлювачі вимогам, що пред'являються законом до усиновителя і стан відповідності дитини, щодо якої ставиться питання про усиновлення, вимогам, які пред'являються законом до кандидатури дитини, яка може бути усиновлена). Однак мають місце і факти-дії. Обидві групи фактів мають правоутворююче значення, оскільки їх встановлення спрямоване на захист юридичних інтересів [5, с. 368].

Таким чином, в предмет доказування у справах про усиновлення входять наступні групи юридичних фактів: а) факти, що характеризують відповідність особи, яка звернулася до суду із заявою про усиновлення, вимогам, що пред'являються законом до усиновителя; б) факти, що характеризують відповідність дитини, щодо якої ставиться питання про усиновлення, вимогам, що пред'являються законом до дитини, яка може бути усиновлена. Їх

встановлення свідчитиме про відповідність майбутнього усиновлення інтересам усиновленої дитини.

У свою чергу, юридичні факти, що утворюють кожну з названих груп, можна класифікувати за ступенем обов'язковості на необхідні, які підлягають доказуванню у будь-якій справі про усиновлення, і факультативні, які підлягають доказуванню в залежності від змісту заяви про усиновлення, що обумовлює індивідуальні особливості конкретної справи про усиновлення. Необхідні і факультативні юридичні факти, в свою чергу, можна розділити на позитивні (коли норма сімейного права пов'язує правові наслідки з їх наявністю) і негативні (коли норма сімейного права пов'язує правові наслідки з їх відсутністю).

Разом з предметом доказування правильно виділяти і межі доказування. Таку точку зору послідовно відстоює в своїх роботах М.К. Треушніков, який в рамках меж доказування виділяє чотири групи фактів, серед яких лише юридичні факти матеріально-правового характеру становлять, на його думку, предмет доказування в цивільних справах. У межі доказування в справах про усиновлення включаються також і доказові факти або вивідні докази, які самі не є встановлюваними юридичними фактами, але дають підстави для прийняття висновків щодо фактів, встановлення яких має юридичне значення [2].

Слід погодитися з точкою зору О.В. Бауліна, який вказує на те, що в межі доказування у справах окремого провадження входить виявлення наявності спору про право. Від названої обставини залежить, чи може справа і далі розглядатися за правилами окремого провадження, або заява повинна бути залишена без розгляду. Визначення наявності або відсутності спору про право є обов'язком суду [6, с. 29; 7, с. 137].

З'ясувавши питання про те, які факти входять до предмету доказування у справах про усиновлення, перейдемо до питання розподілу обов'язків в цій категорії справ.

На думку Д.М. Чечота, тягар доказування всіх фактів, включених в предмет доказування у справах окремого провадження, коли немає ні позивача, ні відповідача, тобто сторін з протилежними інтересами, переходить на заявника, говорити про розподіл обов'язків по доказуванню досить складно [8, с. 565]. Аналогічної позиції дотримується і О.В. Баулін, який вказує на те, що «особливості визначення доказового тягара в справах окремого провадження викликані його одностороннім безперечним характером: заявник несе у справах цієї категорії повною мірою і тягар ствердження, і тягар надання доказів. При цьому, за більшістю категорій справ окремого провадження заявник несе обов'язок послатися на докази або подати їх не на стадії підготовки або в ході розгляду, а вже до моменту подачі заяви» [6, с. 29].

На думку Т.М. Цепкової, «заявники повинні не просто обґрунтувати наявність того чи іншого факту, а й розкрити суть причин, які послужили підставою для появи даного факту. В іншому випадку суд не має права спиратися на цей факт при винесенні правозастосовчого акту» [9, с. 87].

Разом з тим, зважаючи на відсутність відповідача у справах про усиновлення (оскільки особи з протилежним інтересом не є відповідачами у формальному сенсі), суд в порядку розгляду справ про усиновлення повинен, по-перше, виявляти більше ініціативи при перевірці доказів заявника, по-друге, ставитися до цих доказів критичніше, зобов'язуючи подавати оригінали документів, а не їх копії, і допускаючи як доказ не будь-який письмовий документ, як в позовному провадженні, а тільки ті документи, які вказані в законі в якості допустимих і відносяться до доказів [10, с. 415].

Таким чином, незважаючи на актуальну у чинному цивільному процесуальному законодавстві загальну тенденцію, що полягає в зниженні активності суду у виявленні та збиранні доказів, законодавець встановлює обов'язок суду, зберігаючи незалежність, об'єктивність і неупередженість, створювати умови для всебічного і повного дослідження обставин справи про усиновлення.

Все вищевикладене дозволяє зробити висновок про те, що головну роль у процесі встановлення фактів, що входять у предмет доказування у справах про усиновлення, відіграє суд. Матеріально-правова специфіка справ про встановлення зумовлює «слідчий» характер доказової діяльності суду, спрямованої на встановлення конкретних фактів, проте межі цієї діяльності чітко встановлені в законодавстві і не порушують приватноправових відносин.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–41, 42. – Ст. 492.
2. Треушников М. К. Судебные доказательства / Треушников М. К. – М. : ОАО Издательский дом «Городец», 2004. – 272 с.
3. Гражданское процессуальное право: Учебник / С.А. Алехина, В.В. Блажеев и др.; под ред. М.С. Шакарян. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект. – 2004.
4. Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. – 2-е изд., перераб. и доп.. – М.: Юристъ. – 2000.
5. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учебник для юридических вузов. – 3-е изд. – М.: Юриспруденция. – 1999.
6. Вершинина Г.И. Процессуальные особенности судопроизводства по делам об усыновлении: дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов. – 2007.
7. Баулин О.В. Бремя доказывания при разбирательстве гражданских дел: Автореферат дис. ... докт. юрид. наук. – М. – 2005.

8. Чечот Д.М. Неисковые производства. – М. – 1973 // Избранные труды по гражданскому процессу. – СПб.: Издательский дом С.-Петербур. гос. ун-та, Издательского факультета С.-Петербур. гос. ун-та. – 2005.

9. Цепкова Т.М. Проблемы правового регулирования процессуального положения и деятельности лиц, участвующих в судебных семейных делах: дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов. – 2000.

10. Васьяковский Е.В. Учебник гражданского процесса / Под редакцией и с предисловием В.А. Томсинова. – М.: Издательство «Зерцало». – 2003.

Пахнюк М.П.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

консультант,

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних

і кримінальних справ

ПРАВО КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ У СПРАВАХ ЦИВІЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ТА ПОРЯДОК ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Під правом касаційного оскарження у справах цивільної юрисдикції слід розуміти передбачену цивільним процесуальним законодавством можливість для певних визначених суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин оскаржити у касаційному порядку судові рішення судів повністю або частково у передбачений для цього строк.

У ст. 324 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) визначено суб'єкт, підстави касаційного оскарження та судові рішення, які підлягають касаційному оскарженню.

Відповідно до ст. 324 ЦПК України право оскаржити у касаційному порядку рішення і ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також рішення і ухвали апеляційного суду мають сторони, треті особи, їх представники за наявності певних умов та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки.

Органи та особи, які за законом мають право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або держави (ч. 2 ст. 3, ст. ст. 45, 46 ЦПК України), але не брали участі у справі, мають право на касаційне оскарження судових рішень, якщо таке право передбачено законом.

Так, право внесення касаційної скарги на судові рішення в цивільних справах надається прокурору із урахуванням положень